

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

ערש"ק פרשת וירא תשע"ה - גליון מ'

פרי שתלאו לנוי סוכה שהרקיב בתוך ימי החג האם מותר להורידו?

א. שאלה: פסק השו"ע בסימן תרל"ח ס"ב: אוכלים ומשקים שתולין בסוכה כדי לנאותה, אסור להסתפק מהם כל שמנה, אפילו נפלו, ע"כ. ויש להסתפק מה הדין אם תלה פרי נאה על הסכך, ובתוך ימי החג הרקיב הפרי וכבר אין בו נוי לסוכה, האם מותר להסירו ולהשתמש בו בתוך ימי החג, או שמכיון שהוקצה לשמש כנוי סוכה אסור באכילה כל ימי החג.

להחמיר הגאונים רבי יעקב מאיר שטרן ורבי נפתלי נוסבוים שליט"א. ומבית דינו של הגר"ש וואזנר שליט"א שמענו שבעלמא בודאי ראוי להחמיר בדבר, אבל בפירות של שמיטה שנאמר בהם "לאכלה" ולא להפסד, יש מקום לצדד להקל. ואע"פ שאינו מפסידו בידים אלא מאליו הוא מתקלקל, מכל מקום מכיון שידוע מש"כ הרמב"ן שיש מצוה באכילת פירות שמיטה יש מקום להקל בדבר. ועכ"פ בודאי לאו שפיר עביד שתלה פירות של שמיטה לנוי באופן שעלולים לבוא לידי הפסד וקלקול עי"ז. וכן כתב הגאון רבי אלי' וינד שליט"א בלוח דבר יום ביומו בשם מנחם רבי אהרן קדוש ה' מבעלזא זי"ע, שלא היה מניח לתלות פירות שמיטה לנוי בסוכה משום הפסד פירות שביעית.

תשובה: הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א הורה דיש להקל בדבר, דמכיון שאינו ראוי לשמש כנוי לסוכה בטלה הקצאתו. וכן הורה הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א. והביא ראיה מדברי הפוסקים שמתירים להסיר נויי סוכה אם חושש שמא יגנבו, דמכיון שיגנבו שוב לא יהיו נויי לסוכה. והכא נמי כשנתקלקל הפרי שוב אין בו נוי לסוכה. ואף הגאון רבי גבריאל ציננער שליט"א הביא ראיה זו להתירא, אבל דוקא אם הפרי עלול להתקלקל לגמרי עד שלא יהיה ראוי לאכילה, דזה הוי דומיא דגנבים, דמה לי גנבוהו גנבי מה לי גנבוהו תולעים. אבל אם יש בו קצת קלקול, עדיין אין בזה היתר לבטל הקצאתו למצוה. והגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שיותר טוב שלא לאוכלו מכיון שהוקצה למצותו. וכן הורה

האם מותר להזמין באופן עצמאי בעל מלאכה שהכרתי באמצעות קבלן?

ב. שאלה: ראובן הזדקק לעבודת שיפוצים בביתו, ופנה לשמעון שהוא קבלן שיפוצים שישלח לו בעל מלאכה שיבצע את העבודה. כאשר היה הבעל מלאכה אצל ראובן ראה ראובן שהוא עוזה את מלאכתו כראוי, וביקש ממנו את מספר הטלפון שלו, ובפעם הבאה כאשר ראובן היה זקוק לתיקון בביתו התקשר ישירות לבעל מלאכה והזמין לעשות עבורו את התיקון. שמע זאת שמעון והתרעם על ראובן, באומרו: אני הבאתי לך את הבעל מלאכה הזה, ומן הראוי שלא תפנה אליו אלא באמצעותי, באופן שאני אקבל אחוזים מן העבודה כפי ההסכם שלי עם הבעל מלאכה. האם צודק שמעון בטענתו?

החלקת יעקב דאם בפעם הבאה שהוא חוזר ונוסע שוב אינו זקוק לעזרתו של המלוה, וכבר למד בעצמו את כל הכתובות והזמנים, אינו צריך לשלם למלוה שלימד אותו את רזי המקצוע. והוא הדין ממש בנידון דידן. ומבית דינו של הגר"ש וואזנר שמענו שדין זה דומה למי ששכר דירה באמצעות מתווך, ולאחר תקופה עזב את הדירה, ואחר כך חזר ושכר אותה ישירות מבעל הדירה, האם יעלה על הדעת שצריך לשלם דמי תיווך למתווך שבאמצעותו שכר את הדירה בפעם הראשונה? והוא הדין בנידון דידן.

תשובה: הסכימו הגאונים רבי מנדל שפרן ורבי יעקב מאיר שטרן ורבי שמאי גרוס שליט"א, שטענתו של שמעון אין בה ממש, ומותר לראובן ליצור קשר ישיר עם הבעל מלאכה, ואינו צריך לשלם לשמעון דמי תיווך רק על הפעם הראשונה שבה הזמין את העבודה אצל שמעון, אבל מכאן ואילך הוא יכול להזמין את הבעל מלאכה ללא מתווך. והראה לי הגר"ש גרוס תשובת חלקת יעקב אודות מי שנוסע לחזר על פתחי נדיבים, ומשלם למי שמכיר את הכתובות ואת הזמנים בהם ניתן להגיע אל הנדיבים, כדי שילווה ויודריך אותו בדרכו. וכתב

האם מותר לאחסן סכך בחדר שירותים?

ג. שאלה: אחסון הסכך הוא נושא בעל חשיבות בהרבה בתים, שהדירה קטנה וצפופה, והסכך תופס נפח גדול ואינו נמצא בשימוש רק שבוע בשנה. והרבה מחפשים פתרונות אחסון שלא יתפסו מקום נחוץ בדירה.

ויש אנשים שבחדר השירותים יש להם חלל לא מנוצל שהם מבקשים לאחסן בו את הסכך, ויש כאלו שיש להם בידם סמוך לתקרה לאחסון הסכך, אלא שהבידס פתוח לחדר שירותים, וכדי להכניס ולהוציא את הסכך חייבים להעבירו דרך חדר השירותים. והנה הרמ"א בסימן כ"א ס"א פסק לגבי חוטי הציצית דאף לאחר שנפסקו, אין לנהוג בהן מנהג בזיון לזרוק במקום מגונה, וכתב המ"ב סק"ו: וכן בסכך הסוכה ולולב ושופר לאחר שנתבטלו ממצותן אין לזרוקן לאשפה. ויש להסתפק האם האחסון במקומות אלו נחשב דרך גנאי ובזיון שאסור לנהוג כן בסכך, או לא.

אמנם הגאונים רבי יעקב מאיר שטרן ורבי מנדל גרוס ורבי שמאי גרוס שליט"א הורו להקל בדבר, ונתנו כמה טעמים לדבר:

הגרי"מ שטרן ביאר, שהשירותים בזמנינו אינו מקום טינפות כמו שהיה בעבר ואין הצוואה מתעכבת שם כלל, ויש בין הפוסקים שמקילים בהם שאין להם דין בית הכסא. ועוד, דדעת השו"ע שמותר לזרוק ציצית וסכך דרך בזיון. ואף דקי"ל כהרמ"א שאין להשליכם דרך בזיון, מכל מקום באופן שאינו עושה מעשה בזיון בידיים אלא רק מאחסן את הסכך בשירותים שפיר יש להקל. ומכל מקום ראוי שיכסה את הסכך בנייר באופן שלא יהיה ניכר להדיא הסכך בחדר השירותים.

והגר"ש גרוס הוסיף, שהגאון מבוטשאטש בספר דעת קדושים מתיר להכניס לשירותים אפילו תשמישי קדושה כגון חגורה או מעיל של ספר תורה, וכל שכן סכך שהוא תשמישי מצוה לאחר שנעשית בו המצוה, דשפיר דמי.

תשובה: **הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א** ענה לי: אין לזה טעם, כלומר אין ראוי לנהוג כן. **והגאון רבי שלמה זלמן אולמן שליט"א** אמר שיש חילוק בין חדר שמיוחד לשירותים שבו באמת יש להיזהר מלאחסן את הסכך, לבין חדר שיש לו שימושים נוספים כגון כביסה או אמבטיה וכדו', דבזה אין גנאי ומותר לכתחילה לאחסן שם את הסכך. וכשאמרתי סברא זו לפני **הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א** נהנה ממנה וקילס אותה. **והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א** אמר שכן מבואר בספר דבר יהושע מאת הגאון רבי יהושע מנדל זצ"ל.

והגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א הורה שאין לאחסן סכך בחדר שירותים, אבל בבדידים שניכר לכל שאינו חלק מחדר השירותים מותר, ואע"פ שהוא פתוח אליו מכל מקום הכל רואים שאינו מאחסן את הסכך בחדר השירותים עצמו.

האם צריך להגעיל כלים שנשתמשו בהם בירקות שנזרעו בשמיטה ע"י 'היתר מכירה'?

ד. שאלה: אשה זקנה שלעת זקנותה כבר אינה מסוגלת לאכול את רוב המאכלים, והיא מתקיימת בעיקר על אכילת תרד [שפינאז בלשון אשכנז] מבושל, וכעת בשנת השמיטה לא ניתן להשיג את הירק הזה רק אצל אחינו התועים הזורעים וחורשים את שדותיהם בשביעית תחת 'היתר מכירה', וכידוע החרדים לדבר ה' אוסרים את הירקות אלו בהחלט משום איסור ספיחין. והנה לגבי זקנה זו קרוב הדבר לפיקוח נפש, שכל מאכלה תלוי בירק זה, ויש להתיר לה את האיסור. ויש להסתפק האם כליה נאסרים על ידו וצריך להגעילם לפני השימוש בהם בדבר היתר, או שמותר להשתמש בהם כאשר אינם בני יומן.

שפרן שליט"א הורה דבודאי לכתחילה צריך לייחד כלי לבשל בו ירק זה, ולא להשתמש בכלי זה לדברים אחרים, ומכל מקום בדיעבד יש להקל בדבר, בפרט דהוי תרי דרבנן [איסור ספיחין ושמיטה בזמן הזה], וגם שהזקנה לא השתמשה בירק אלא לצורך פיקוח נפש, [ראה להלן שביארנו הסברא בזה].

והגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א אמר לי, שיש מקומות שמגדלים את הירקות עלים על גבי מצעים מנותקים מן האדמה שיש להם דין עציץ שאינו נקוב, ובזה לדעת החזון איש אין כלל קדושת שביעית, ואף שיש מחמירים בזה, מכל מקום הכלים מותרים בודאי. אבל דבר שנזרע כדרכו באדמה על סמך 'היתר מכירה' אף הכלים אסורים.

והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שיש לחלק בין אם גדלו הירקות אצל יהודי שחתם בעצמו על שטר המכירה ונתכוין באמת שתהיה שדהו מכורה לגוי כל שנת השמיטה, דבכה"ג יש להקל בכלים שאינם בני יומן, לבין הצורה המקובלת שמוכרים את כל קרקעות המדינה לגוי, שזה חוכא ואיטלולא ממש, ואין לזה שורש וענף כלל, והירקות אסורים באיסור ספיחין מעיקר הדין, ובזה אין להקל כלל. [א.ה. ומסתבר דמה שהעיד הגר"ש רוזנגרטן בשם החזון איש והגר"ר בענגיס זצ"ל, הוא רק באופן שהחללאי באמת חתם על שטר מכירה כדן, אבל אם לא חתם על מכירה גמורה הכלים אסורים בודאי].

ואני הצעתי לפני כמה מן הפוסקים דמסברא יש לצדד בדבר להיתרא, שהרי אשה זו יש לה היתר בירק משום חשש פיקוח נפש, ולגבי ידידה אין כאן איסור כלל. ובודאי אם היה בדבר איסור דאורייתא

תשובה: הנה פירות שביעית הרי הם כשאר איסורים שאסורים תערובתם בנותן טעם כמו שפסק הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל פ"ז הכ"ב [לענין דין ביעור בקדושת שביעית והוא הדין לענין איסור ספיחין]: זה הכלל פירות שביעית שנתערבו בפירות אחרות מין במינו בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם. וא"כ פשוט שהכלים אסורים גם כשאינם בני יומן גזירה אטו בני יומן ככל שאר איסורים. אמנם בנידון דידן שיש מקילים ב'היתר מכירה' וסבורים שהוא היתר גמור, ואולי בכה"ג לא שייך לגזור איסור בכלים שאינם בני יומן.

והגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א נקט בפשיטות שהכלים חייבים הגעלה אפילו אינם בני יומן. [אחר כך הראוני שפסק כן בספר דרך אמונה] וכן נוטה דעת **הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א**. אמנם **הגאון רבי שמואל רוזנגרטן שליט"א** העיד ששאל לפני רבות בשנים הלכה זו ממש לפני **מרא דארעא דישאל החזון איש זצ"ל ולפני הגאב"ד רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל**, וענה לו החזון איש דמכיון ששמיטה בזמן הזה דרבנן יש להקל לאחרים להשתמש בכלים. וכן ממש ענה הגר"ר בענגיס. ומשמע מלשונם שלכתחילה ראוי להחמיר לעצמו גם לגבי הכלים. וכשהגדתי הדברים לפני **הגר"ח קניבסקי** אמר דמכיון שהורה זקן אין להרהר אחר הוראתו כלל. וכן הורה **הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א** שיש לסמוך על הוראת החזון איש ולהקל בדבר, ובלבד שלא יהיו הכלים בני יומן.

ואילו **הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי משה שאול קליין שליט"א** החמירו בדבר ואסרו להשתמש בכלים ללא הגעלה. **והגאון רבי מנדל**

וכשאמרתי הדברים לפני **הגאון רבי שלמה שמחה רוטמן שליט"א**, הסכים דיתכן שסברא זו נכונה. והוסיף שסברא זו תלויה בחקירה בהיתר של פיקוח נפש, האם המאכל באיסורו עומד ואין כאן אלא דחיה של האיסור בלבד, או שהחשש סכנה עוקר את האיסור וחשיב היתר ממש, ולפי זה יש להקל להשתמש בכלים בדבר היתר לאחר מעת לעת.

היה המאכל אסור באיסור גמור, ואף אם המבשלו עשה זאת לצורך פיקוח נפש, אולם באיסור רבנן כתב הנתיבות המשפט סימן רל"ד דאין בזה איסור חפצא, ואין המאכל הופך לחפצא דאיסורא. אלא יש חיוב על הגברא לעשות משמרת למשמרתי כפי תקנת חז"ל, ומי שיש לו היתר של פיקוח נפש אין כאן איסור כלל, ואין הכלים נאסרים.

האם מותר לקבל תקציב מהמדינה באופן שיגרום לחילול שבת?

ה. שאלה: ארגון בנות בתיה מקיים מזה עשרות שנים פעילות לבנות בתי הספר "בית יעקב" בשבת אחר הצהריים, והוא מקבל תקציב מן המדינה עבור הפעילות. והנה לאחרונה החלו האחראים לערוך ביקורות בבתי הספר בימי השבת, כדי לודא שאכן הבנות משתתפות בפעילות, והתעוררה השאלה האם ראוי להמשיך וליטול את התקציב מן המדינה, בשעה שנטילת התקציב גורמת לחילול שבת ע"י הפקחים שמגיעים ברכבם ר"ל למקום הפעילות.

שישנם שוטרים שבוחרים מרצונם לחלל שבת בגלל זה. ומכאן יש ללמוד לנידון דידן, שאנו לא צריכים להימנע מקיום הפעילות לבנות בשבת או מנטילת התקציב המגיע לנו בדין, רק מפני שיש פקחים שבוחרים לחלל שבת.

וגם **הגר"נ נוסבוי** אמר שהפקחים אינם מוכרחים לחלל שבת, והם בוחרים בזה מרצונם. והוסיף, דלו יצויר שממשלת הרשע תערוך סקר אודות אכילת טשולנט בשבת, והסוקרים יחללו שבת בבתי אלו שאוכלים טשולנט כמנהג ישראל, וכי אנו נשנה את מנהגינו ונניחנו מפני השוטים הרשעים? והוא הדין בנידון דידן.

והגר"ש הלברשטאם הוסיף, דאף אם נאמר שהפקחים אנוסים לבוא ולבדוק בהוראת הממונים עליהם ויראים להמרות את פיהם, מכל מקום לא שייך כאן "לפני עור" שהרי היו יכולים לבוא ברגל ולעשות כל טצדקי שבעולם כדי שלא תתחלל השבת על ידם, והם מחללים את השבת מפני שזה דרכם כסל למו בכל שבת, ר"ל.

תשובה: הסכימו **הגאונים הגדולים רבי חיים קניבסקי ורבי נסים קרליץ שליט"א** שאין בית מיחוש בדבר, ואפשר להמשיך וליטול את התקציב ללא חשש. וכן הורו **הגאונים רבי שמאי גרוס ורבי נפתלי נוסבוי ורבי שמעון שמואל הלברשטאם** [בנו של בעל הדברי משה זצ"ל] **שליט"א**. ונתנו טעם לדבריהם:

הגר"ש גרוס אמר שידוע ששאלו כמה פעמים את **גאון ישראל הגר"ש אלישיב זצוק"ל** כיצד מותר לעשות הפגנות בשבת, הרי אנו גורמים בזה לשוטרים לחלל שבת. ואמר, שאין לנו לחוש לזה כלל, שהרי השוטרים מחללים את השבת מרצונם, ואין מכריחם על כך. והביא ראיה לדבריו מהא דמצאנו בכמה מקומות בש"ס שאנו משביעים את התובע ואת הנתבע, אע"פ שברור לנו שאחד מהם נשבע לשקר, וכבר נשאל **מהר"ל דיסקין** על כך, ואמר שהדין צריך לעשות את המוטל עליו, ואם אחד הנידונים בחר להישבע לשקר במקום להודות על האמת, הרי הקולר תלוי בצוארו. והוא הדין שהמפגינים אינם צריכים להימנע מהדבר הראוי להם לעשות לפי דעתם, מפני

האם מותר לומר "ברוך המבדיל" בידים שאינן נקיות?

ה. שאלה: ידועים דברי המ"ב (סימן א סק"ח) שמותר לומר "מודה אני" בבוקר קודם שנטל ידיו, ואף אם ידיו מטונפות, כי אין מזכיר בזה הנוסח לא שם ולא כינוי. ויש להסתפק באמירת "ברוך המבדיל" שאומר במוצאי שבת כדי שיהיה מותר בעשיית מלאכה, האם יכול לאומרו בידים נקיות הואיל ואין בו שם ולא כינוי, או שמא יש לחלק.

"ברוך המבדיל" בידים שאינן נקיות, וביאר דלא דמי לאמירת "מודה אני" דהיא שבח והודיה בעלמא, ואילו כאן הוא פועל פעולה של הבדלה בין קודש לחול ומתיר את עצמו בעשיית מלאכה, וזה צריך שיהיה בטהרה לכבוד המצוה. וכשאמרתי סברא זו לפני **הגאון הגדול רבי נסים קרליץ שליט"א** קילסה, ואמר שהיא סברא ישרה ונכונה. [אמנם **הגר"נ נוסבוי** לא קיבל טענה זו, ואמר לי בחיוך: גם יהודי שאומר "מודה אני" כראוי ברעותא דליבא עושה הבדלה בין קודש לחול - הוא לא אותו אדם כמו לפני אמירת "מודה אני"].

ואף הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א צידד לאסור ואלו דבריו: לענ"ד יש להימנע וטעם הדבר דעיינ ביה"ל ס' תקפ"ח ס"ב שכתב דלהתכוין לצאת ידי מצוה הוי כדברי תורה, וזה הטעם דאסור לענות אמן בבית המרחץ, דעניית אמן הוי כדברי תורה. ונראה דה"ה בזה שע"ז מותר לעשות מלאכה כשאומר נוסח זה שתקנו חז"ל בתורת חובת הבדלה דינו כנ"ל.

תשובה: זכיתי להעלות שאלה כזו על שלחן מלכים לפני **גאון ישראל הגר"ש אלישיב זצוק"ל** במי שנמצא בבית הכסא וצריך להדליק את האור כדי לעשות צרכיו או לחתוך נייר כדי לקנח עצמו, האם מותר לומר שם "ברוך המבדיל" כדי להתיר את עצמו בעשיית מלאכה. וענה שיש להקל בדבר. וכן הורה להקל **הגאון רבי שלמה זלמן אולמן שליט"א**, ולדעתו מסברא "ברוך המבדיל" קיל טפי מאמירת "מודה אני", דהתם הוי דברי שבח והודיה להקב"ה, ואילו "ברוך המבדיל" לא נתקן בעיקרו כאמירת שבח אלא כפעולת הבדלה בין קודש לחול.

ואף הגאון רבי נפתלי נוסבוי שליט"א הורה להקל לומר "ברוך המבדיל" בידים שאינן נקיות, אבל בבית הכסא יש לאסור לדעתו, שאין לקיים מצוה בבית הכסא [וכסברת הביה"ל שנביא להלן בדברי **הגר"מ שטרן**].

ואילו הגאון רבי שלמה שמחה רוטמן שליט"א נקט דיש לאסור לומר

מכתבים למערכת

הגאון רבי יעקב גרינוולד שליט"א ביקש לתקן טעות שנפלה בשגגה דידן בגליון פרשת לך לך [שאלה ג], כמה שהבאנו בשמו לאסור את הסוכה שעל גבי העגלה משום תעשה ולא מן העשוי. ואמר שמעולם לא נתכוין לאסור משום תעשה ולא מן העשוי, אלא מצד הלכות שבת דן דשמא יש להחשיב את הוצאת הסוכה אל מתחת כיפת השמים כעשיית מחיצה המתרת שאסור לעשותה בשבת.

הגאון ר' שמאי גרוס שליט"א הוסיף על מה שהבאנו בשמו בגליון פרשת לך לך [שאלה ב] לגבי מסעדה שהאכילו את הקונים בסוכה פסולה: הנה טעם זה לא מישב לנו לענין ברכה לבטלה שבירך לישב בסוכה וה"ל ברכה לבטלה. אבל לפי מה שכתבתי שהיה באונס ומעלה עליו הכתוב כאולי קיים מצות עשה, א"כ בדיעבד אם נחשב שקיים מצוה יוצא למפרע ולא הוי ברכה לבטלה ודו"ק

וכשהצענו שאלה זו לפני **ראש הישיבה הגאון הגדול ראי"ל שטינמן שליט"א** אמר לנו: וכי אכילה חוץ לסוכה הוא דבר שמטמטם את הלב כמו טריפות? כודאי שלא! וא"כ מסתבר שחייב לשלם.

והרה"ג ר' מנחם שטיינברג שליט"א כתב בענין זה ואלו דבריו: הנה מלשון הרמב"ם הלכות מכירה פרק טז הלכה יד מדויק דחייבים לשלם דז"ל: המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור, פירות ונמצאו טבליים, יין ונמצא יין נסך, מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים, וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו מן התורה כך הוא דינו, בין שהיה איסורו בכרת בין שהיה איסורו בלאו בלבד, ע"כ, הרי שהרמב"ם במתקן לשונו הזכיר רק איסור כרת או לאו, משמע דאם האיסור הוא ביטול עשה גרידא, לא אמרינן דאין זה נהנה, כיון דבביטול עשה אין האיסור על החפצא אלא על הגברא אין זה מקרי דלא נהנה, ומהאי טעמא נמי הסבירו האחרונים הא דהמוכר דבר לחבירו שאיסור אכילתו מדברי סופרים, אם אכל אכל ואין המוכר מחזיר לו כלום, משום דאיסור דרבנן אינו אלא על הגברא ולא על החפצא.

ויעוין ערוך השולחן יורה דעה סימן קיט סעיף נא שכתב וז"ל, ודע דזה שכתבנו דאיסור תורה לא חשיבא כלל אכילה וא"כ מעיקר הדין צריך להחזיר הדמים כן כתב הרמב"ם מפורש בפ"י מתרומות דין י' וז"ל המאכיל פועליו ואורחיו תרומה וכו' והוא משלם להם דמי סעודתן שדמי החולין יתירין מדמי התרומה שאכלו שדבר האסור נפשו של אדם חותה ממנו עכ"ל וכן מבואר להדיא בירושלמי תרומות [פ"ו ה"ב] וז"ל כמאן דאמר טבליים נפשו של אדם חותה מהן עכ"ל וביאור הדברים נלע"ד דתניא בבכורות [ל"א א] א"ת המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור פירות ונמצאו טבליים וכו' מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים רשב"א אומר דברים שהנפש קצה בהם יחזיר וכו' ושאינן הנפש קצה בהן ינכה וכו' ואלו דברים שהנפש קצה בהם נבלות וטרפות שקצים ורמשים ודברים שאין הנפש קצה בהן בכורות טבליים וכו' עכ"ל ומפרש הירושלמי דבהא פליגי דת"ק סבר דכל דבר איסור נפשו של אדם קצה בהן ורשב"א סובר דרק דברים מאוסים הנפש קצה בהם וזהו שאומר הירושלמי כמאן דאמר וכו' כלומר כהת"ק ודלא כרשב"א. עכ"ל. ובפשטות כמו דלרשב"א איירינן רק באיסור חפצא ה"נ ת"ק מיירי רק באיסור חפצא. דאפשי פלוגתא לא מפשינן.

אלא דבערוך השולחן שם כתב עוד וז"ל, אבל רש"י ז"ל פ"י בבכורות שם

[ד"ה מכרוהו] דהוה מטעם קנס וכ"כ הרע"ב שם וכ"כ הנמוקי יוסף בפ"ו דב"ב ועפ"ז כתבו גדולי האחרונים דזהו דווקא כשידע המוכר שהוא דבר איסור אבל כשלא ידע אפשר לומר שוגג היה ואף על גב דגבי טבח נתבאר דאינו נאמן לומר שוגג הייתי זהו לענין איסורא ולא להוציא ממון [ש"ך סקכ"ה ופר"ח סקכ"ב] וכו' צ"ע בדברי הסמ"ע ח"מ סי' רל"ד סק"ד שכתב שני הטעמים ע"ש ולדברי הש"ך והפר"ח הרי נ"מ לדינא וגם הט"ז כתב כן בסק"ב ע"ש וברור אצלי שהסמ"ע סובר דאפילו מטעם קנס אין להחזיר הדמים בכל ענין וצ"ע, ע"כ.

וא"כ אפשר דאליבא דרש"י וסייעתו גם היכא דהכשיל בביטול עשה קנסוהו שלא ישלמו, אלא דזה רק אם בעל המסעדה היה מזיד בזה, אבל אם היה שוגג הרי לפי הש"ך והפר"ח גם אליבא דרש"י וסייעתו לא קנסוהו וצריך לשלם, ורק לפי הבנת הערוך השולחן בדעת הסמ"ע דגם בשוגג קנסהו יהיה פטור מלשלם, אלא דזה לכאורה דעת יחידיה, ולא אמרינן קים לי כדעת יחידיה.

הגאון ר' שמאי גרוס שליט"א העיר על מה שדנו שם [שאלה ד] בענין אוכל מליח ופת עמו האם חייב בסוכה, דבמ"ב מבואר דמי שאינו רעב ואוכל את הפת רק בעבור המליח אינו מברך עליו ברכת המזון, והוא הדין שאינו יוצא בזה חובת קידוש במקום סעודה ואינו חייב בסוכה מכיון שהמליח עיקר.

הגאון ר' שמעון שמואל הלברשטאם שליט"א העיר על מה שדנו שם [שאלה א] בענין מי שהתחיל לאכול בערב ר"ח וסיים בר"ח, שהוא הוציא לאור את הספר חמדה גנוזה, ובמהדורה החדשה כתב ביאור במחלוקת צאנז ובעלזא האם לומר "יעלה ויבוא" כשהתחיל את הסעודה בערב ר"ח וסיים בר"ח, דמכיון שמי ששוכח "יעלה ויבוא" אינו צריך לחזור ולברך, ובעלמא יש ספק האם הולכים בתר תחילת הסעודה או בתר סופה, לכן לדעת הדברי חיים עדיף טפי שלא להזכיר כלל. ולדעת מהר"י מבעלזא הוא להיפך דמכיון שגם לדעת הסוברים שאין צריך להזכיר מכל מקום אם הזכיר יצא, א"כ עדיף טפי להזכיר. ומה שהבאנו לבאר את המחלוקת באופן שאכל לאחר צאת הכוכבים בשר ודגים בלא פת, אינו נראה, כידוע שהדברי חיים לא אכל מעולם בשר בלא לחם, והמליץ ע"ז את הכתוב "נותן לחם לכל בשר" - שבכל אכילת בשר יש ליתן לחם, וא"כ מסתבר שכל המסובים אכלו לחם לאחר צאת הכוכבים.

הגאון ר' מרדכי דוד ווטנשטיין שליט"א - מו"ץ בבית המדרש "יד כהן" בית שמש העיר על מה שדנו בגליון פרשת נצבים וילך [שאלה א] האם מותר להקליט באמצעות נגן אדם שעדיין עומד בסעודה שלישית, והבאנו צד להקל באופן שההקלטה נמחקת מאליה לאחר זמן דה"ל כתיבה שאינה מתקיימת, והביא ראיה מדברי הרמב"ם דחשיב כתיבה ואסור, דהרמב"ם בהלכות שבת פ"א ה"טז כותב הכותב על בשרו חייב ואע"פ שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק, ע"כ. ומבואר שכל שהכתיבה מצד עצמה ראויה להתקיים אלא שיש דבר חיצוני שמבטל אותה חשיב כתב המתקיים, והכי נמי לגבי הקלטה, מכיון שההקלטה ראויה להישמר זמן רב, אלא שיש הוראה לנגן למחוק אותה, חשיב שפיר כתב המתקיים.

ברכת מזל טוב

לידידי הנדיב הנכבד רודף צדקה וחסד
הגאון ר' הלל קופרמן שליט"א
שהשתתף בהוצאות גליון זה

לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר
כמור אהרן דוד הי"ו

יזכה להרבות בפעליו לתורה ולחסד ויזכה
לרוב נחת וקדושה ממנו ומכל יוצ"ח, אמן.

משה פריד

לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת רחל ע"ה
בת הרב החסיד המפורסם
ר' שלמה גפן ז"ל
נלב"ע ביום ח"י חשוון תש"ע לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידו הרבני הנדיב הנכבד
מוקיר תורה ולומדיה הרב החסיד
ר' בעריש פרידמאן שליט"א - אנטוורפן

לעילוי נשמת

מוהר"ר מרדכי רייז זללה"ה
מאנטוורפן יע"א

בן מוהר"ר מאיר אריה זללה"ה

נלב"ע בשם טוב ובשיבה טובה כ"ו ניסן תשס"א

❖ ❖ ❖

לעילוי נשמת

ר' פנחס מאיר גאנצפריד ז"ל

בן יבדלחט"א הגה"ח ר' אליעזר דוד שליט"א

נלב"ע ביום י"ד כסלו האי שתא